

Zajednice stanovanja starijih - kako prevazići samoću, odbačenost i odsustvo podrške

Ksenija Petovar

Zabrana napuštanja svojih stanova za građane starije od 65 godina aktualizovala je pitanje koliko su usklađeni način/forme stanovanja starijih sa zadovoljavanjem njihovih svakodnevnih potreba i sposobnostima da aktivno i osmišljeno organizuju svakodnevni život. Znamo da, generalno posmatrano, stanovništvo evropskih država ubrzano stari, da je Srbija u grupi evropskih (i neevropskih) zemalja sa najstarijom prosečnom dobi (preko 43 godine), da je indeks starenja (odnos starosnog kontingenta 0 – 19 godina i 65 i više godina) u Srbiji odavno veći od 1 (stariji su brojniji od najmlađeg kontingenta), da većina stanovništva starih 65 i više godine žive u staračkim - jednočlanim i/ili dvočlanim domaćinstvima gde su oba člana u visokoj starosnoj dobi, da su ta domaćinstva visoko zastupljena i u seoskim i u gradskim naseljima, da veliki broj starih bira starački dom (ili nevoljno biva smešten u starački dom) kao iznuđeno rešenje. Znamo za brojne probleme koje donosi život u samoći, od nabavke, odlaska kod lekara, održavanja higijene stana do usamljenosti i osećanja napuštenosti. Sažeto, tokom poslednjih pola veka značajno je promenjena starosna struktura (neprekidno i ubrzano povećavanje starog stanovništva) i način porodičnog života (nuklearizovanje porodice, smanjivanje udela višegeneracijske porodice u kojoj su brigu o starima preuzimali mlađi članovi porodice), što je dovelo do visokog učešća staračkih (samačkih i dvočlanih) domaćinstava u ukupnoj demografskoj strukturi domaćinstava.

Demografske promene nisu, međutim, u većini država praćene iznalaženjem i podrškom novih formi stanovanja starih ljudi, koje mogu da smanje socijalnu izolaciju i osamu starih i da obezbede visok nivo kvaliteta svakodnevnog života. Stanovanje je, kao i hrana, osnovna ljudska potreba. Kulturni i socijalni razvoj zajednice podrazumeva, između ostalog, prilagođavanje formi stanovanja promenama demografskih obeležja. Socijalno odgovorne države koje drže do ljudskih prava svojih građana, podstiču različitim mehanizmima unapređivanje i usklađivanje pojedinih segmenata društvene organizacije (u ovom kontekstu – nove organizacione forme stanovanja podržane zakonodavnom regulativom) sa potrebama pojedinih društvenih grupa, naročito onih marginalizovanih i socijalno ranjivih.

Rezultat takvih napora su nove forme zajednica stanovanja, konkretno starih ljudi, koje stariji mogu sami (blagovremeno) da organizuju, da sami odaberu s kim će praviti te zajednice, kakve građevinsko-arhitektonske, ambijentalne i pravno-organizacione forme će te zajednice imati, kakav će biti režim upravljanja i održavanja takvih objekata ili skupova objekata, kakva će biti njihova svojinska i pravna obeležja i regulacija, itd., itd. Uloga države je prvenstveno da zakonodavno uredi te nove forme i da obezbedi pravnu sigurnost ugovora i ugovorenih obaveza.

Nove forme stanovanja starih su rezultat izbora, odluke, samoorganizovanja. U literaturi se mogu naći opisi različitih tipova zajednica stanovanja starih, a zajedničko im je da članovi ostaju aktivni u svakodnevnom životu, da istovremeno imaju privatnost sopstvenog doma i mogućnost izbora i odlučivanja s kim, kada i koliko će da se druže. Ove zajednice se, po pravilu, formiraju van užih gradskih centara, na parcelama sa okućnicom, gde je moguće baviti se povrtarstvom, imati kućne ljubimce, baviti se sportom, nekim zanatima i sl.

Zajednice stanovanja starih su ekonomski samoodržive. S obzirom da većina starijih građana ima u vlasništvu neku nekretninu, ili ušteđevinu ili naslednike koji bi podržali njihov život u organizovanoj zajednici stanovanja, ekonomski problem je najmanje prisutan u ostvarivanju ovakvih projekata. Ključna karika u ostvarivanju ovakvih projekata je spremnost i sposobnost građana i njihovih udruženja da se organizuju i da realizuju ovakve projekte. Zajednice stanovanja starijih (koje mogu biti kombinovane sa stanovanjem nekih drugih grupa, kao što su samohrani roditelji ili parovi sa malom decom u kojima se, kako su pokazali brojni primeri iz Holandije i Švedske, razvijaju brojne forme međusobne ispomoći i saradnje) su u svakom pogledu poželjniji od klasičnih staračkih domova. Istovremeno, starački domovi su znatno skuplja varijanta stanovanja starijih građana.

Uloga države u ovim projektima je da donese odgovarajuću zakonsku regulativu i da obezbedi da se usvojeni zakoni poštuju. Država nema finansijske obaveze, ali je od suštinske važnosti da se ovakvi projekti organizuju i funkcionišu u jasno definisanom pravnom okviru koji će zaštititi korisnike od mogućih zloupotreba i mahinacija, i garantovati sprovođenje usvojenih zakonskih propisa.

U beogradskoj opštini Savski venac, jedna manja grupa starijih građana već nekoliko godina nastoji da osmisli i realizuje jedan projekat zajednice stanovanja starijih sugrađana. Projekat je još uvek na samom početku i sa potpunom neizvesnošću realizacije.